

Sygn. akt I CSK 1924/22

POSTANOWIENIE

Dnia 26 października 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Dończyk

w sprawie z wniosku W. D., W. D.1, K. D., L. D. i A. D.
z udziałem Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji w Ś. sp. z o.o. z siedzibą w
Ś.
o ustanowienie służebności przesyłu,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 26 października 2022 r.,
na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawców
od postanowienia Sądu Okręgowego w Świdnicy
z dnia 23 lutego 2021 r., sygn. akt II Ca 788/20,

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2) zasądza od wnioskodawców na rzecz uczestnika postępowania kwotę 377 (trzysta siedemdziesiąt jeden) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Określone w art. 398⁴ § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. wymaganie uzasadnienia w skardze kasacyjnej wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania zostaje spełnione, jeśli skarżący wykaże, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Cel wymagania

przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być zatem osiągnięty jedynie przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które – zgodnie z art. 398⁹ § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. - będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania. Na tych jedynie przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W skardze kasacyjnej wniesionej od postanowienia Sądu Okręgowego w Świdnicy z 23 lutego 2021 r. wnioskodawcy W. D., W. D.1, K. D., L. D. i A. D. oparli wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania na przesłance określonej przez art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.

Z uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej wynika, że skarżący wnioskodawcy istnienie stanu nieważności postępowania upatrują w naruszeniu art. 367 § 1 k.p.c. w zw. z art. 318 § 1 i art. 13 § 2 k.p.c. na skutek uznania przez Sąd drugiej instancji, iż uczestnikowi postępowania Przedsiębiorstwu Wodociągów i Kanalizacji sp. z o.o. z siedzibą w Ś. przysługiwała apelacja od postanowienia Sądu Rejonowego w Świdnicy z 19 grudnia 2017 r. (sygn. akt I Ns 1955/16), gdyż orzeczenie to nie miało charakteru postępowania wstępnego i tym samym było orzeczeniem nieistniejącym (*sententia non existens*). Skarżący wywodzą, że w związku z zaskarżeniem apelacją stosownego postanowienia, a następnie jego uchylenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji na mocy postanowienia Sądu Okręgowego w Świdnicy z 25 października 2018 r., doszło pozbawienia ich możliwości obrony swoich praw w postępowaniu sądowym. Sąd Okręgowy przy wydawaniu stosownego postanowienia poczynił bowiem odmienne ustalenia faktyczne niż te, które stanowiły podstawę dla orzekania przez Sąd Rejonowy w zaskarżonym postanowieniu z 19 grudnia 2019 r. Ponadto w ich ocenie stan nieważności postępowania wyrażał się w „braku dopuszczalności drogi sądowej”. Sąd Rejonowy nie był władny wydawać postanowienia wstępnego. Było więc to orzeczenie nieistniejące, od którego nie przysługiwała apelacja.

Odnosząc się do tak ujętego wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w pierwszej kolejności wskazać należy, że Sąd Najwyższy, w

granicach zaskarżenia skargą kasacyjną, z urzędu przeprowadza ocenę występowania stanu nieważności postępowania prowadzonego przed sądem drugiej instancji. Poza zakresem analizy co do zasadności przyjęcia skargi kasacyjnej z powołaniem się na art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c. pozostają jednak zarzuty dotyczące nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji, ponieważ Sąd Najwyższy – rozpoznając skargę kasacyjną – nie jest władny w ramach bezpośredniej kasacyjnej kontroli wyroku sądu drugiej instancji badać okoliczności ważności (nieważności) postępowania przed sądem pierwszej instancji (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 23 marca 2022 r., I PSK 221/21, nie publ., z 30 kwietnia 2021 r., I CSK 714/20, nie publ., z 12 lipca 2019 r., I CSK 173/19, nie publ., z 31 lipca 2018 r., I CSK 212/18, nie publ. oraz z 20 czerwca 2018 r., II CSK 98/18, nie publ.). Jednocześnie podnieść należy, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego konsekwentnie prezentowane jest stanowisko, iż pozbawienie możliwości obrony swych praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.) zachodzi, jeżeli z powodu wadliwości procesowych sądu lub strony przeciwnej, będących skutkiem naruszenia konkretnych przepisów kodeksu postępowania cywilnego, których nie można było usunąć przed wydaniem orzeczenia w danej instancji, strona nie mogła, wbrew swej woli, brać i nie brała udziału w postępowaniu lub jego istotnej części. Taki elastyczny sposób traktowania omawianej kwestii pozwala na objęcie nią różnych stanów faktycznych, których cechą charakterystyczną stanowi to, że stosowny stan nieważności postępowania obejmuje te przypadki, w których strona była rzeczywiście pozbawiona możliwości obrony, czego wyrazem był brak podejmowanej przez nią aktywności procesowej (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 17 marca 2022 r., II CSKP 663/22, nie publ., wyrok Sądu Najwyższego z 18 czerwca 2021 r., IV CSKP 92/21, publ. OSNC 2022, nr 1, poz. 9, postanowienie Sądu Najwyższego z 17 czerwca 2021 r., II USK 132/21, nie publ., postanowienie Sądu Najwyższego z 28 maja 2021 r., III CSK 84/21, nie publ. oraz wyrok Sądu Najwyższego z 25 maja 2021 r., I CSKP 72/21, nie publ.). Ten stan nieważności postępowania nie występował w sprawie, w której wniesiono skargę kasacyjną. Zaznaczyć bowiem należy, że przyjęty w polskiej procedurze model apelacji pełnej *cum beneficio novorum* polega na tym, iż sąd drugiej instancji rozpatruje sprawę ponownie, czyli w sposób w zasadzie nieograniczony jeszcze raz

bada sprawę rozstrzygniętą przez sąd pierwszej instancji. Tym samym, postępowanie apelacyjne - choć odwoławcze - ma charakter merytoryczny, a z punktu widzenia metodologicznego stanowi dalszy ciąg postępowania przeprowadzonego w pierwszej instancji. Dokonanie przez sąd drugiej instancji ustaleń faktycznych umożliwia temu sądowi ustalenie podstawy faktycznej i prawnej wyroku, a więc dobór właściwego przepisu prawa materialnego, jego wykładnię oraz podjęcie aktu subsumcji. Zgodnie z podstawowymi zasadami procesowymi określającymi relacje między stroną a sądem (*da mihi factum, dabo tibi ius* oraz *facta probantur, iura novit curia*), sąd apelacyjny powinien zastosować właściwe przepisy prawa materialnego, a więc także usunąć ewentualne błędy prawne sądu pierwszej instancji, niezależnie od tego, czy zostały one wytknięte w apelacji. Tym samym sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę merytorycznie w granicach zaskarżenia, dokonuje własnych ustaleń faktycznych, prowadzi lub ponawia dowody albo poprzestaje na materiale zebranym w pierwszej instancji i ustala podstawę prawną orzeczenia niezależnie od zarzutów podniesionych w apelacji (art. 378 § 1 k.p.c.) (zob. m.in. uchwała siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – zasada prawna – z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55, postanowienia Sądu Najwyższego: z 19 lutego 2021 r., I USK 72/21, nie publ., z 3 grudnia 2020 r., II PK 171/19, nie publ., z 24 września 2020 r., V CSK 48/20, nie publ., z 14 lipca 2020 r., IV CSK 241/20, nie publ. oraz wyroki Sądu Najwyższego: z 11 września 2019 r., IV CSK 277/19, nie publ. i z 5 września 2019 r., I CSK 333/18, nie publ.). W realiach rozpoznawanej sprawy wniesienie apelacji od postanowienia Sądu Rejonowego z 19 grudnia 2017 r. uprawniało Sąd Okręgowy do przeprowadzenia własnych ustaleń faktycznych dla potrzeb rozstrzygnięcia sprawy. Na skutek stwierdzenia wadliwości stosownego postanowienia – w ramach kontroli instancyjnej – zostało wydane orzeczenie kasatoryjne i przekazano sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu. Pełnomocnik wnioskodawców – przy ponownym rozpoznawaniu sprawy – aktywnie uczestniczył w postępowaniu pierwszo – i drugoinstancyjnym. Z analizy akt sprawy, a także z twierdzeń skarżących zawartych we wniesionej skardze kasacyjnej, nie można więc wyprowadzić jakichkolwiek przesłanek wskazujących na rzeczywiste ograniczenie możliwości podejmowania przez wnioskodawców działań procesowych służących

obronie ich praw. Okoliczność, że w sprawie wystąpiła wadliwość procesowa w postaci wydania przez Sąd Rejonowy postanowienia z 19 grudnia 2017 r. zakwalifikowanego w ramach kontroli instancyjnej jako orzeczenie nieistniejące *per se* nie determinuje wniosku o występowaniu stanu nieważności postępowania z art. 379 pkt 5 k.p.c., gdy – na podstawie analizy dalszego toku postępowania, w tym czynności podejmowanych przez Sąd drugiej instancji w celu wyeliminowania owej wadliwości – nie stwierdza się uchybień wskazujących na zawężenie lub wyłączenie możliwości przedsięwzięcia przez wnioskodawców instrumentów procesowych służących ochronie ich praw. Powyższe uzupełnić należy stwierdzeniem, że analiza uzasadnienia skargi kasacyjnej wskazuje, iż skarżący wnioskodawcy nie tyle powołują się na ograniczenie możliwości obrony swoich praw, co podejmują się – niedopuszczalnej ze względu na art. 398³ § 3 k.p.c. – próby negowania ustaleń faktycznych stanowiących podstawę dla orzekania przez Sądy *meriti* w zakresie zgłoszonego wniosku o ustanowienie służebności przesyłu.

Brak jest również podstaw do stwierdzenia, że w sprawie występuje nieważność postępowania z powodu niedopuszczalności drogi sądowej (art. 379 pkt 1 k.p.c.). Nie budzi bowiem wątpliwości, że droga sądowa w postępowaniu cywilnym przysługuje w sprawach ustanowieni służebności przesyłu. Nie stwierdzono również, aby w materii objętej przedmiotowym postępowaniem występowała powaga rzeczy osądzonej.

Wskazać należy, że nie zachodzą również inne przyczyny nieważności postępowania, które Sąd Najwyższy bierze pod rozwagę – w granicach zaskarżenia - z urzędu (art. 398¹³ § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

Z przytoczonych względów należało odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). O kosztach postępowania kasacyjnego - na stosowany wniosek zawarty w odpowiedzi na skargę kasacyjną - orzeczono na podstawie 520 § 3 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1, 398²¹ i 13 § 2 k.p.c. oraz przepisów § 10 ust. 4 w zw. z § 5 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2018 r., poz. 265).

